

Evropská expanze – italské městské státy, Portugalsko a Španělsko

Evropa ve světové ekonomice

2016

Křesťanská expanze – Italské státy

- **Obrat** ve SZM – dobytí **Córdoby** 1254 a Sevilly 1248; obchod přes východní cestu, **pax monglica**;
- **Itálie** – nejvyspělejší urbánní oblast, fragmentovaná suverenita, (SŘŘ, Byzanc, Papež); inovace v zemědělství a textilním průmyslu;
- **Dálkový obchod** – sofistikované praktiky východu, oslabení pozic obchodních komunit Řeků a Židů; za italskými komunitami stojí vojenská **síla republik**; **Byzanc** upadá pod tlakem Turků (1204-1260 *Latinské císařství*);
- **Trans-alpský obchod**: Flandry -> Itálie (Amalfi, Bari, Pisa, Benátky, Janov) -> SZM Islám a Byzanc -> Asie;
- **Benátky**: podpora Byz. a kruciát, privilegia od Byzance; dominance v Jadranu, specializace (zprostř. obchodu a dovoz potravin); zvrát 1204 – podíl na plenění Konstantinopole, přístup k Černému moři + Kréta; **commenda**, pol. instituce - dóže a velká rada, **La serrata** 1297;
- **Janov**: nájezdy na arabské přístavy v sev. Africe, spolupráce s křižáky; podpora Byz. protiútoky 1261 – privilegia na úkor Ben.; otevření **mořských cest do Flander** a Anglie;
- **Pragmatizmus** – obchod s muslimy, export otroků (odpustky); ovládnutí SZM obchodu, poznatky od muslimů a z Asie; cukr (obchod a produkce);

Velikost největších evropských měst v tisících obyvatel

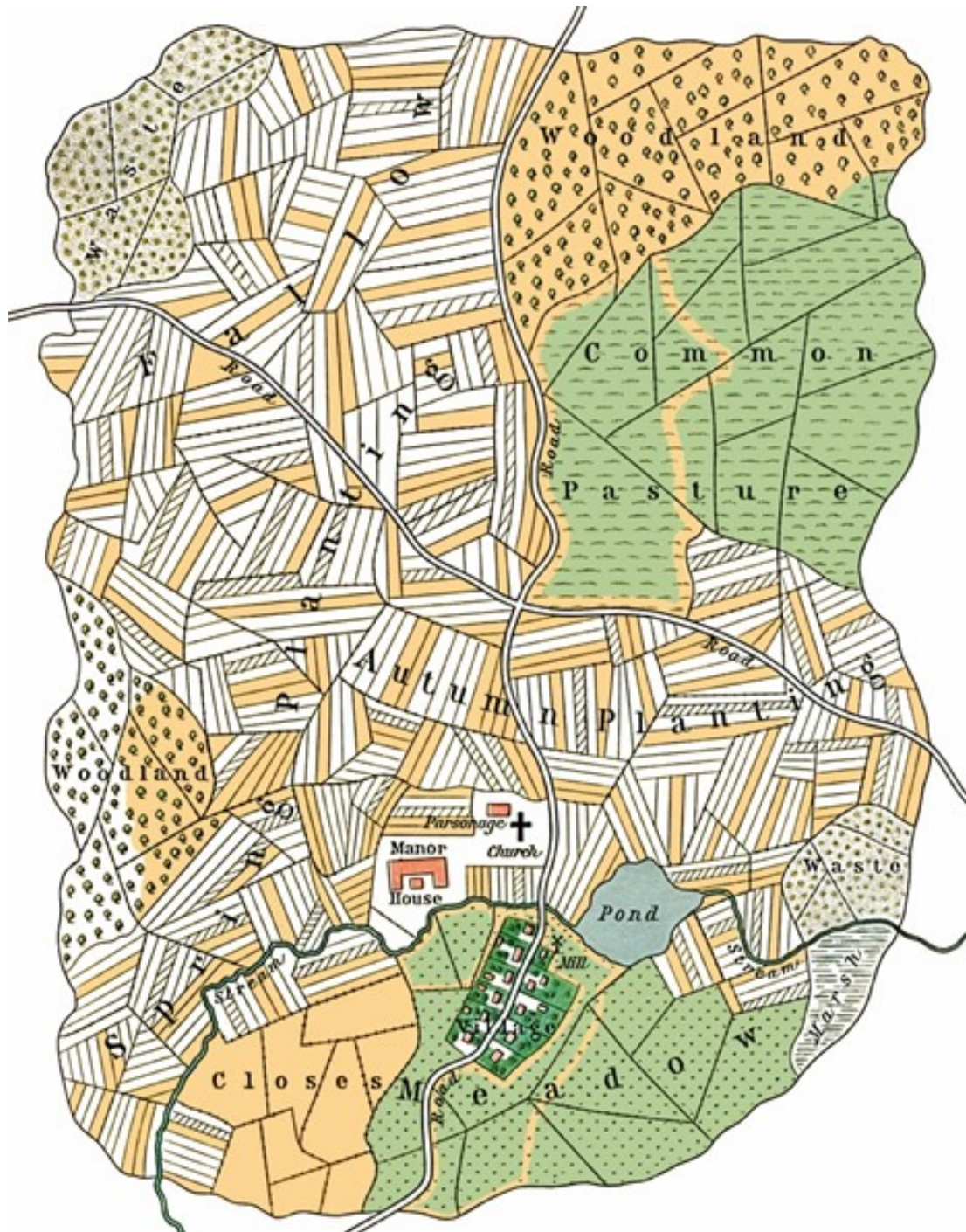
	1500	1600	1700
<i>Itálie</i>			
Neapol	150	281	216
Benátky	100	139	138
Milán	100	120	124
Florencie	70	70	72
Janov	60	71	80
Řím	55	105	138
<i>Francie</i>			
Paříž	100	220	510
Lyon	50	40	97
<i>Belgie a Nizozemsko</i>			
Antverpy	40	47	70
Ghent	40	31	51
Brusel	35	50	80
Amsterdam	14	65	200

	1500	1600	1700
<i>Německo a Rakousko</i>			
Norimberk	36	40	40
Kolín n. R.	30	40	42
Gdaňsk	20	50	50
Vídeň	20	50	114
<i>Pyrenejský poloostrov</i>			
Grenada	70	69	-
Valencie	40	65	50
Lisabon	30	100	165
Barcelona	29	43	43
Córdoba	27	45	28
Sevilla	25	90	96
Madrid	-	49	110
<i>Anglie</i>			
Londýn	40	200	575



Proměna sociálních a ekonomických institucí

- **Černý mor**: Barma – Kaffa – Mesina (1348-1351) Evropa: 25 mil. z 80 mil. v Evropě; dopad na Islámský svět ještě větší;
 - Nezasáhl dobytek a fyzický kapitál – **urychlení procesů** změny -> zvýšení **ceny práce** a snížení ceny půdy;
 - růst mezd (Edward III. 1351 – fix mezd); **města** s průmyslovou výrobou rostou;
- **Racionalizace zemědělství**, poptávky po zboží široké spotřeby; specializace WE na průmysl a EE na produkci potravin;
 - Produkce zvířat na úkor obilí, **suroviny pro průmysl** (vlna); mez. **dělba práce** – Anglie produkuje vlnu, Flandry látky, dokončení ve Florencii; *Edward III. zdaňuje export vlny* (protekce);
- Populace vzrostla, ale nedošlo k **malthusiánské pasti** – změna rodinného **chování**;
- Zvětšuje se **rozsah trhu** (specializace, technologie); **střední stav** a panovník vytváří koalici **proti šlechtě**;
- **Východní Evropa** – opak – produkce potravin donucením pevně etablované šlechty – decentralizace a **nevolnictví** (1600: 3 dny nucené práce týdně);

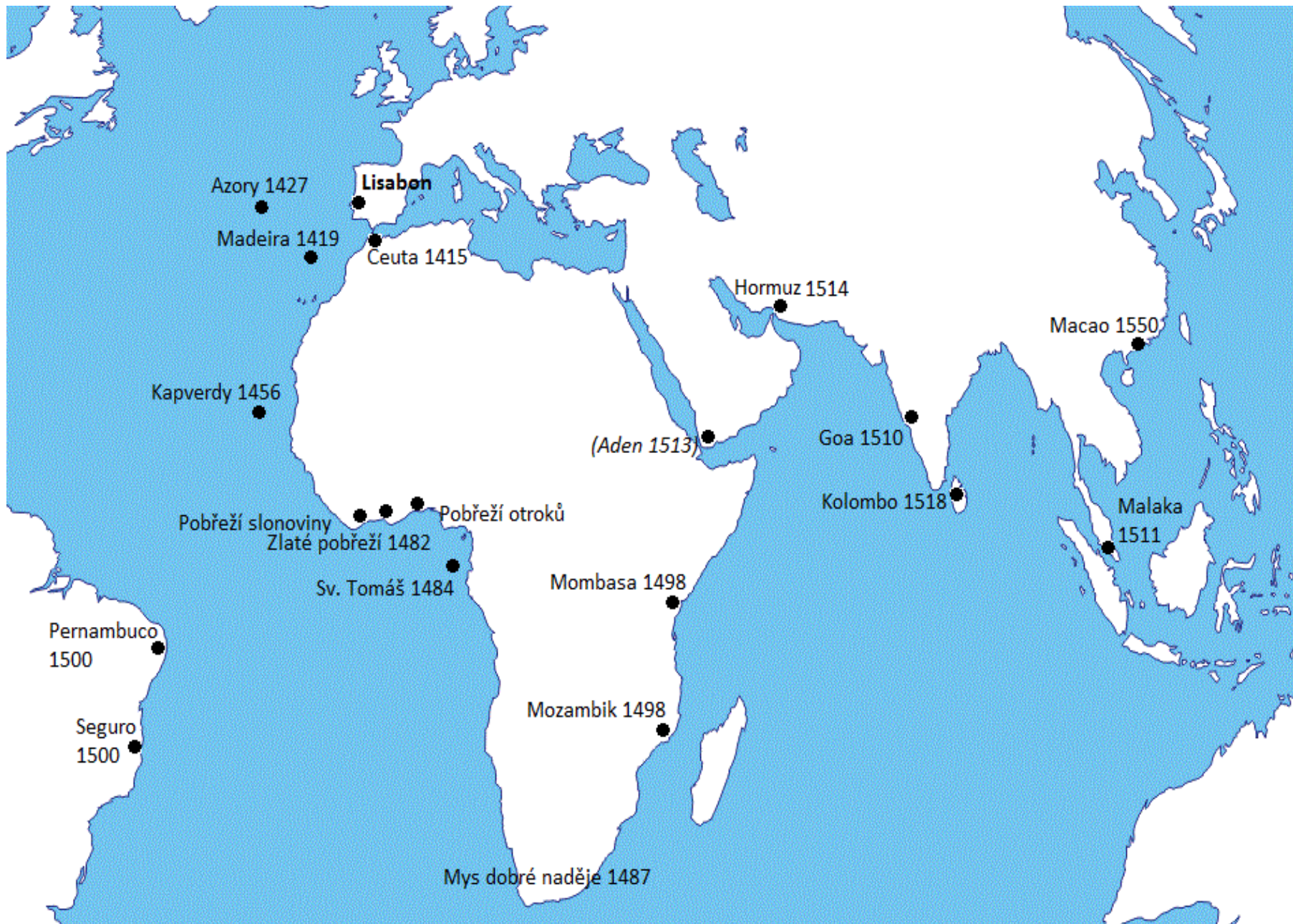


Vojenská revoluce

- Evropa - **fragmentovaný region** – vzájemné konflikty (Japonsko, Indie);
- **Žoldnéřské** armády vs. **feudální jízda** (étos);
- Odražení **vnějších nepřátel** (inovace a kopírování);
- Luk (Crésy 1346), **střelné zbraně** (kapitál), **střelný prach** (děla), **opevnění**, taktika, logistika, **důstojnický sbor** a **výcvik**;
- Pokles počtu politických jednotek – **centralizace**, bezpečnostní dilema (fiskální nároky); zdroje prostředků:
 - **Zdanění** (přetížení, subsistence-rebelie);
 - **Kořistění** (vyčerpání; Fidalgo);
 - **Obchod** (vnitřní – **úvěr**), mezinárodní (boj o **renty**), pobídky pro inovace, **monopoly** (nástroj politického boje – uvnitř i navenek);

Portugalská expanze

- Alfons (král 1139-1186) dobyl s křižáky **Lisabon** na Maurech (1147);
- **Reconquista** skončila 1249 dobytím Algarve (dnešní hranice);
- **Jindřich Mořeplavec** (až 1460);
- **Nájezdy** na muslimskou Afriku (zlato a otroci);
- Dobytí **Ceuty 1415**, Madeiry 1419, Azor 1427;
- Obchod s **cukrem** (Madeira, Sao Tomé);
- Monopolní právo na obchod s africkými **otroky** od papeže;
- **Strategie** – obejít Benátky a mameluky, prorazit monopol s **kořením...**
- 1468 – Gomes – na 5 let monopol na obchod s Afrikou – 300 mil na jih ročně: Pobřeží slonoviny, Zlaté (Ghana) a Otroků (Togo);
- Bartolomeo **Diaz** 1488 dosáhl **Mysu**;
- Da **Gama** přistál v **Kalikutu**, Malabar (Indie) 1498;
 - Muslimská obchodní komunita/hindský obchodní stát (nízká cla, infrastruktura, svoboda podnikání), dostupné veškeré zboží;
 - agrese a návrat;



Indie

- Přejchod... – rozpad turkického **sultanátu** otrokářů z **Dillí**, slabší Afghánské dynastie;
- 1526 vítězství Baburů – zakladatelé **Mughálské dynastie**;
- Střední a jižní Indie – soupeření Vidžajanagar (hindu) s Bahmanským sultanátem (muslimové) – odtržené od Dillí;
- Sever – bohatý sultanát **Gudžarát** (bavlna, Cambay);
- Východ – **Bengálsko** (muslimské);
- Intenzivní **obchod**:
 - Malabar – islámský svět (Hormuz, Aden), koně a koberce, sloni ze Srí lanky; otroci a zlato z Afriky;
 - Z východu porcelán a hedvábí z Číny a koření z JVA; vývoz na východ - bavlněné látky;
 - Městské obchodní státy na pobřeží (cla a poplatky jediný příjem, svoboda moří);



Estado da India

- Návrat Gamy – právo **monopolizovat plavbu** a **obchod** ve východních mořích;
 - muslimské lodě – **nepřátelé**; **licence** – poplatek a povinnost proclít v POR přístavu;
- Základem ambiciózní a agresivní strategie **sít pevností (TPE)**:
 - **Malaka** (klíčový strategický bod 1511, *T. Pirés*);
 - **Hormuz** (PG, 1514) a **Aden** (RS, 1513 neúspěch), **Goa** (1510);
 - Omezené **prostředky** (1,25mil. obyv.; 10k v Asii, 300 lodí), logistické problémy, nemožnost zdanění (**mořské impérium** vs. vnitrozemní říše); patrimoniální systém - vyčerpání kořisti, aristokracie (**Fidalgo**);
 - Převaha ve **vojenské síle** (lodní děla);
- **Nejednotnost** soupeřů, nemožnost konfrontovat **říše** (Čína 1520, Makao 1550);
- **Kompromis** – muslimští obchodníci platí za ochranu, Portugalci se účastní obchodu v **partnerství** s muslimy a hindy (**konflikt zájmu** – na vlastní účet, klientelismus a korupce, *soudce v Goa*);
- **Alternativní** (muslimská) cesta – **Aden, Aceh, Bantam**;
- POR **nedokázali** obchodní toky **ovládnout** (Evropa 25% pepře a 7% hřebíčku 1600), většina obchodu **stále Asie-Asie**; Evropa soupeří mezi sebou o **marže** nad asijskou cenu; není transfer bohatství z Asie do Evropy;
- POR **impérium** především **zkomplikovalo** pozici **Benátek** a **Islámského zprostředkování**
 - To do míry do které bylo schopno zásobovat Evropu cestou kolem Mysu (konkurence NED a ENG);





Peking
Tientsin

Nanking
Šanghaj

Kanton
Hong-Kong
Makao

Kalkata

Madras

Manila

Banda Aceh
Malaka

Sumatra

Sundská úžina
Bantam

Batavia / Jakarta

Borneo

Celebes

Makasar

Molucké o.

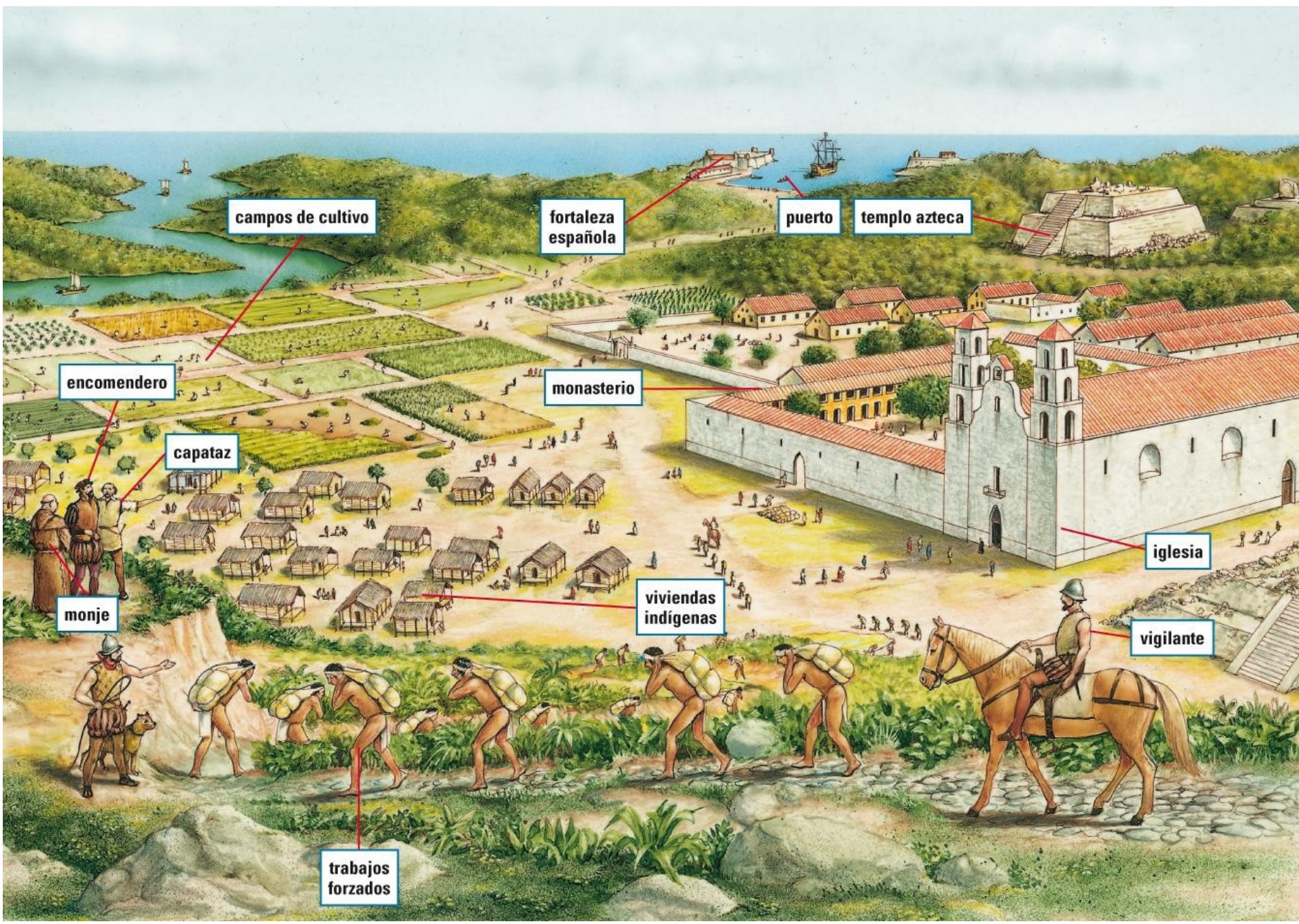
Ambon

Jáva

Španělské impérium v Americe

- **Kastilie** – vnitrozemní stát (obchod s vlnou, **reconquista**, Hidalgos); **Aragonie** SZM mocnost; 1492 – spojení a dobytí **Granady**;
- SZM dominují italské státy – dobytí **Kanárských o.** a nájezdy na **Afriku**;
- 1492 Kolumbus (**Karibik**), 1513 Balboa (**Pacifik**); 1521 Cortez dobyl Tenochtitlán – **Nové Španělsko** (Mexiko); 1532 Pizarro dobyl Cuzco – **Nová Kastilie** (Peru);
 - **Aztékové**: vyspělá zemědělská civilizace s několika velkými městy (cca 11mil.); vládnoucí náboženská a vojenská aristokracie – masa ovládaných zemědělců prostřednictvím lokálních vládců v jednotlivých (městských) státech – nebyla plně integrovaná (dobyty 1427);
 - **Inkové** – obrovská, multietnická, málo soudržná říše vzniklá dobytím; tribut pastevecké a zemědělské populace (20mil.);
 - *Příklad: Solís 1516 La Plata; 1534, 1580 Buenos Aires (Mendoza); 1537 Asunción (Guaraní);*
- **Strategie**: zajištění vládců, převzetí nucené práce, **encomienda** (příděl: křest za práci);
- Karibské **ostrovy** – čisté kořistění (populace vybita); posouvání hranice **plundrování**; dobytek na **pevnině** a cukr na ostrovech;
- **Kolumbovská výměna** – *koně, krávy, ovce, prasata, bavlna, pšenice, káva, banány, třtina <-> kukuřice, brambory, buráky, rajčata, okurky, kakao;*
- **Kovy** – kořist **zlata**, od 1540 **stříbro** v Mexiku a Bolívii (Potosí 160tis.); stříbrná flotila;
- **Regulace** exportů a importů – licencuje Sevillská gilda **Consulado** (infrastruktura a regulace počtu lodí, výběr daní a poplatků - *quinto*);
- **Nový svět** se konsoliduje v 17st. (imigrace za 16. a 17st. 700tis. lidí); kůže, cukr, košenila;
- **Portugalci**: 1500 Cabral – **Brazílie**, model atlantických ostrovů, cukr a otroci (Pernambuco) – pokles v 18st. (konkurence FRA a GB Karibiku), oživení zlato a diamanty;





campos de cultivo

fortaleza española

puerto

templo azteca

encomendero

monasterio

capataz

iglesia

monje

viviendas indígenas

vigilante

trabajos forzados

Drahé kovy přepravené z Amerik do Evropy (tuny)

	Zlato	Stříbro
1500–1600	150	7 500
1600–1700	158	26 168
1700–1800	1 400	39 157
Celkem 1500–1800	1 708	72 825

Ming Čína (1368-1644)

- Vůdce **rebelie** Jüan-čang (dobyhl Nanking, 1363 bitva na jezeru Pcho-jang-chu), zničil sídlo Jüan v Dadu (Peking); jako císař **Chung-wu** (1368-1398) obnovil infrastrukturu, závlahy, kanál, Zeď; sestavil nový konfuciánský kodex;
- 1380 popravil kancléře a **koncentroval moc**; kontrola zemědělství (soběstační komuny a omezení pohybu) a hospodářství (omezení obchodu);
- Syn vládl jako **Jung-le** (1402-1424), hl.město **Peking** (1403); obrovské tributární **námořní výpravy** (1405-1433, 317 lodí); **konfuciánský svět** (podřízené státy platí tribut výměnou za uznání svrchovanosti a ochranu);
- Změna politiky – **omezení obchodu**, **1500** a 1525 likvidace obchodní flotily (2tis. lodí) (*1851*);
- **Cizinci** - obchodníci jen výjimečně – tolerance POR v Kuang-tung (**Makao**: regulace-potraviny, zákaz vpuštění cizinců); zprostředkování **Čínsko-Japonského** obchodu (kvalitní hedvábí za stříbro);
- Technologicky **vyspělá země**: mechanizovaná textilní produkce (voda), produkce železa i koks – **regresy**;
- Odpor proti integraci trhů, problematická majetková práva, **intervence státu** – malá motivace k investicím a inovacím; monopoly (sůl, železo, čaj, IT); ženy mimo ekonomiku;
- Správa (**konfuciánská**) – kompletní **kontrola státu** (vzdělání, písmo, bydlení, barvy, oblékání) – *sluhové oči a uši*; **neměnnost** a **tradice**, horlivost úředníků;
- **Konec Ming** – ztráta Pekingu 1644 (rebelie) – oslabená říše dobytá **Mandžui** (1662 jih-1913);



	Počet lodí	Personál	Destinace
1405–1407	62	27 000	Kalikut, Jáva, Sumatra
1407–1409	-	-	Kalikut, Siam, Jáva, Sumatra
1409–1411	48	30 000	Malaka, Sumatra
1413–1415	63	29 000	Hormuz, Maledivy, Bengálsko, Čampa (Vietnam), Jáva, Sumatra
1417–1419	-	-	Hormuz, Aden, Mogadiš (Somálsko), Malindi (Keňa), Jáva, Ryuku (Japonsko), Brunej
1421–1422	41	-	Aden, východní Afrika, Sumatra
1431–1433	100	27 500	Ceylon, Kalikut, Hormuz, Aden, Malindi, Vietnam, Sumatra, Jáva, Malaka
Kolumbus 1492–1493	3	90	Karibské ostrovy
Da Gama 1497–1498	4	170	Malabarské pobřeží Indie
Magalhães 1519–1522	5	274	Obeplutí země

Japonsko za Tokugawy (šógunát)

- Konec 16st. vítězství frakce **Tokugawy leasu** ve **válkách feudálních lordů** – **šógunát** (1603-1868), *střelné zbraně*;
- Hierarchické **feudální zřízení** (**kasty**: lordi, samurajové, rolníci, řemeslníci); tvrdé zdanění rolníků; vláda formálně v rukou **císaře**;
- Období **stability**: racionalizace majetkových práv, omezení vojenské aristokracie, centralizace a budování infrastruktury; vláda v Edo;
- Růst vede k poptávce po **hedvábí** – **portugalští** a **nizozemští** kupci; napojení na mezinárodní obchod:
 - **Trasa obchodní** lodě: Goa (oděvy)– Malaka (koření)- Makao (hedvábí)
– JAP (stříbro) – Makao (hedvábí) – Malaka (koření) – Goa – Evropa(?);
- Fidalgos a misionáři velký respekt – 1623 **zvrát** a **vyhnání** (ochrana kultury); malá NED komunita v Nagasaki; **politika odloučení** (problém pro Evropu ale i pro Čínu);

Trans-pacifický obchod

- Dohoda z **Tordesillas** 1494 (270 líc záp. od Kapverd) – Moluky?; odprodání POR 1529;
- Jediná příležitost pro SPA – **hedvábí (Čína / Manila 1571)** <-> **stříbro (Accapulco / Peru)**;
- **Zájmy producentů** hedvábí ve SPA a MEX(!) + není zájem na **odlivu stříbra** mimo SPA -> **regulace** (nepovolit obchod by byl konec Manily); 1593 systém „**permiso**“ (ročně 250k pesos v hedvábí v manilských cenách a 500k v acapulských) (1700 na 300k); imigrace do Manily;
- Rozdělení **renty** – klientelismus (segmenty manilské společnosti); v Peru jen pro Nové Španělsko;
- Část hedvábí vyvážena do SPA, MEX průmysl přežil díky dovozu surového hedvábí;